

ΤΟ ΠΕΝΤΕΛΙΚΟ ΣΕ ΝΕΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

Α. Εισαγωγικά

Το Πεντελικό, ζωτικός φυσικός πόρος του Αττικού Λεκανοπεδίου, κακοποιήθηκε όσο κανένα άλλο βουνό της Αττικής. Τα 4/5 της δασικής κάλυψης κήκε επανειλημμένα, μεγάλο δε τμήμα του τοπίου ανασκάφηκε από εντατική εξόρυξη μαρμάρου. Με την διακοπή της λειτουργίας των λατομείων, οι λατομικές επιχειρήσεις άφησαν πίσω τους ένα σεληνιακό τοπίο, επικίνδυνο για τους επισκέπτες του και απωθητικό για τους θεατές του, η αποκατάσταση του οποίου συνιστά επιτακτικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας. Αν και η αξόρυξη και οι πυρκαγιές αποτελούν τις πιο έντονες, εντούτοις δεν είναι οι μοναδικές διαχρονικές παρεμβάσεις στο ορεινό όγκο. Η οικοπεδοποίηση / οικοδόμηση μεγάλου εμβαδού δασικών εκτάσεων στις υπώρειες του βουνού περιόρισε σημαντικά το φυσικό περιβάλλον δημιουργώντας ασφυκτικές συνθήκες για την πανίδα του.

Κομβικά σημεία μερκής ανάσχεσης της διαχρονικής υποβάθμισης υπήρξαν η απαγόρευση λατόμευσης στην νότια πλευρά, το ΠΔ (ΦΕΚ 755 Δ/ 21-10-1988) προστασίας του Πεντελικού και η ίδρυση του Διαδημικού Συνδέσμου Προστασίας και Αποκατάστασης του Πεντελικού (ΣΠΑΠ). Ο τελευταίος, αν και στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του έδωσε πρωτοποριακά δείγματα προστατευτικών παρεμβάσεων (πυρπροστασία, μελέτη αποκατάστασης κλπ.) σήμερα απέχει συστηματικά από την εκπλήρωση των ιδρυτικών σκοπών του.

Το Πεντελικό αποτέλεσε και αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού σύννομων και παράνομων δραστηριοτήτων, ανταγωνισμός που στις μέρες μας εντείνεται με διακύβευμα την ανακοπή της περαιτέρω υποβάθμισης και της αποκατάστασης, με σκοπό να ανακτήσει ο ορεινός όγκος την αναζωογονητική του επιρροή στο πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας και να αποτελέσει σημαντικό ανασχετικό παράγοντα των επιπτώσεων της επερχόμενης κλιματικής απειλής.

Στα διαχρονικά προβλήματα του χώρου προστέθηκαν φέτος άκρως ανησυχητικές κυβερνητικές και διαδημοτικές πρωτοβουλίες που συντείνουν στην περαιτέρω υποβαθμίση του βουνού.

Περληπτική αναφορά στους παράγοντες αυτούς παραθέτουμε στη συνέχεια με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.

B. Διαχρονικοί και σύγχρονοι παράγοντες υποβάθμισης του Πεντελικού

1. ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς του Πεντελικού αποτελεί την ρίζα της κακοδαιμονίας του. Η νότια πλευρά του δικεδικείται, το μεν δυτικό της τμήμα από την Μονή Πετράκη το δε ανατολικό από την Μονή Πεντέλης.

Οι δύο Μονές, επί δεκαετίες χορηγούσαν ανεξέλεγκτα άδειες εξόρυξης έναντι ανταλλάγματος, χωρίς καμιά πρόνοια για την προστασία του περιβάλλοντος και του φυσικού πλούτου. Η Μονή Πεντέλης προχώρησε σε οικοπεδοποίηση και πώληση χιλιάδων γεωτεμαχίων, περιμετρικά των εντός σχεδίου περιοχών των Μελισσίων, της Νέας Πεντέλης και της Παλαιάς Πεντέλης. Οι δύο Μονές όχι μόνο διεκδικούν την κυριότητα με παρεμβάσεις τους στο Κτηματολόγιο, αλλά περιοδικά επαναφέρουν διάφορα «αναπτυξιακά» σχέδια για πολεοδομική αξιοποίηση, εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών κλπ.

Αποτελεσματική και οριστική λύση του προβλήματος θα αποτελούσε η άμεση ενεργοποίηση του νόμου Τρίτση (1811/88), με τον οποίο, η αγροτοδασική περιουσία 143 Μονών της Χώρας, μεταξύ των οποίων και οι προαναφερθείσες, παραχωρήθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο με αντάλλαγμα την ανάληψη καταβολής των συντάξεων του κλήρου από το δημόσιο. Και ενώ οι συντάξεις καταβάλλονται από την ψήφιση του νόμου, η παραχώρηση της Εκκλησιαστικής αγροτοδασικής περιουσίας δεν ολοκληρώθηκε μέχρι σήμερα, με διαχρονική ευθύνη της πολιτικής ηγεσίας και ολιγωρία της Δημόσιας Διοίκησης.

2. ΤΟ ΣΕΛΗΝΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΛΑΤΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ

Το ανασκαμμένο τοπίο της λατομικής ζώνης φορτίζει αρνητικά την αισθητική του Αττικού τοπίου και υποβαθμίζει την προβολή της αναζωογονητικής δυναμικής του Πεντελικού προς το λεκανοπέδιο. Παράλληλα αποτελεί μια αφιλόξενη και επικίνδυνη περιοχή για τους επισκέπτες του.

Μοναδική λύση, κατ' επιταγή της σχετικής Ενωσιακής και Ελληνικής νομοθεσίας, η αποκατάσταση - ομαλοποίηση του τοπίου με πλήρωση των σκαμμάτων με τα απόβλητα της εξόρυξης (στείρα, λατύπη) και την δημιουργία αναβαθμών στα μεγάλα εξορυκτικά μέτωπα και στη συνέχεια επικάλυψη με φυτική γη και φύτεψη.

3. ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΜΠΑΖΩΝ ΚΑΙ ΟΓΚΩΔΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ - ΦΘΑΡΜΕΝΟΣ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Η έλλειψη εποπτείας του χώρου αφήνει περιθώρια για ανεξέλεγκτη απόρριψη μπάζων και ογκωδών αντικειμένων συνήθως στις παρειές του εκτεταμένου οδικού δικτύου που διατρέχει την αγροτοοδασική περιοχή.

Ο εκτός λειτουργίας αρδευτικός εξοπλισμός στις αναδασωθείσες περιοχές και στα αποκατασταθέντα λατομεία παραμένει διάσπαρτος και εκτεθειμένος στις καιρικές συνθήκες, μολύνοντας το περιβάλλον.

4. ΛΑΘΡΟΛΑΤΟΜΕΥΣΗ

Πανθομολογούμενη είναι η διαχρονική λαθροεξόρυξη (κλοπή δημόσιας περιουσίας) μαρμάρου στην νότια πλευρά, με τις τοπικές αρχές, αιρετές και μη, να αδρανούν ή, το χειρότερο, να αδιαφορούν.

5. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΕΝΩΝ ΛΑΤΟΜΕΙΩΝ

Τα αποκαταστημένα με εδαφικό υλικό της Αττικής οδού λατομεία εγκαταλείφθηκαν στην τύχη τους, με αποτέλεσμα σε πολλά από αυτά, λόγω υποχώρησης της βλάστησης και απουσίας έργων διόδευσης των ομβρίων, να έχουν παρασυρθεί προς τα κατάντι μεγάλες ποσότητες πολύτιμης φυτικής γης.

6. ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Η άσκηση παράνομων δραστηριοτήτων μηχανοκίνητου αθλητισμού στις πλαγιές του Πεντελικού, σε αυτοχέδιες πίστες, στους δασικούς δρόμους και στις εκτός δρόμου δασοσκεπείς περιοχές του, συνιστά αντιπεριβαλλοντική δράση που υποβαθμίζει το φυσικό περιβάλλον, οχλεί την πανίδα και συνιστά άκρως απωθητικό παράγοντα για τους πεζοπόρους περιπατητές.

Στην καταστροφή, εκτός από τα δίτροχα, συμμετέχουν και θηριώση τετράτροχα με βάνουσες διελεύσεις μέσα από παρθένες δασικές εκτάσεις και τα ρέματα της περιοχής, καταστρέφοντας τα ελάχιστα εναπομείνοντα ίχνη οικοτόπων.

Οι τοπικές αρχές, αιρετές και μη, ανέχονται, αν δεν ενθαρρύνουν, τις εν λόγω δραστηριότητες αδιαφορώντας για τις δυσμενείς επιπτώσεις των στην χλωρίδα και την πανίδα του βουνού αλλά στους λιγοστόους πεζοπόρους - φίλους του.

7. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ

Τα αρχαία λατομεία, τα Σπήλαια Νυμφών και Νταβέλη, τα διάσπαρτα ημίεργα, η οδός λιθαγωγίας με τα παρόδια τεκμήρια των διατάξεων κατάβασης των μαρμάρινων όγκων και τα βυζαντινά - μεταβυζαντινά μνημεία παραμένουν αναξιοποίητα και πολλά από αυτά εκτεθειμένα σε βανδαλισμούς (δίτροχα και τροχοφόρα 4*4 στο λιθόστρωτο της οδού λιθαγωγίας, κλπ.). Οι νεώτεροι καρόδρομοι μεταφοράς μαρμάρινων όγκων στα κοντινά σχιστήρια αλλά και τα μονοπάτια μετακίνησης των λατόμων από τους γειτονικούς καταυλισμούς στα λατομεία απειλούνται με εξαφάνιση.

Η ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος θα μπορούσε να τονώσει τόσο την ελεγχόμενη επισκεψιμότητα του χώρου όσο και των όμορων οικισμών. Ειδικά η αναβίωση της οδού λιθαγωγίας προσφέρεται για την δημιουργία μοναδικής πολιτιστικής πεζοπορικής / ποδηλατικής διαδρομής από την Πεντέλη στον Παρθενώνα.

8. ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΩΝ - ΔΑΣΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Οι αναδασώσεις των καμμένων εκτάσεων προχωρούν με ρυθμούς χελώνας, συντονισμένες στο επικοινωνιακό πρόγραμμα γνωστού τηλεοπτικού συγκροτήματος. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία φυτεύονται πεύκα, χωρίς καμιά πρόνοια για την αύξηση της ανθεκτικότητας του δάσους με φύτεψη πυράντοχων ειδών της εγχώριας χλωρίδας και αύξηση της βιοποικιλότητας της περιοχής.

Η δασοπροστασία της περιοχής εξαντλείται στην εμπειρική συντήρηση του μεγάλης - υπερβολικής μάλλον- πυκνότητας δασοπυροσβεστικού οδικού δικτύου και την επάνδρωση πυροφυλακείων κατά την θερινή περίοδο.

9. ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΥ (ΣΠΑΠ)

Η δραστηριότητα του Συνδέσμου Προστασίας και Ανάπλασης Πεντελικού υστερεί κατά πολύ από τις στοχεύσεις των ιδρυτικών του σκοπών, όπως αυτοί αναφέρονται στην συστατική του Συνδέσμου απόφαση του Νομάρχη Αν. Αττικής (36415/18-12-1991, ΦΕΚ 54B/5-2-1992). Ο φορέας έχει εγκαταλείψει τον σκοπό της ανάπλασης και έχει περιοριστεί σε συμβολικές δράσεις

πυροπροστασίας. Η σταδιακή ένταξη στον σύνδεσμο Δήμων που στερούνται επαφής με τον ορεινό όγκο, έχει υποβαθμίσει τον φορέα σε μηχανισμό εποχιακών προσλήψεων και καθαρισμούς στις αστικές περιοχές των δήμων - μελών του, μακριά από το Πεντελικό (π.χ. Γαλάτσι, Μεταμόρφωση κλπ.). Χωρίς επιστημονικό προσωπικό έχει υποβαθμιστεί σε εκτελεστικό όργανο, χωρίς αυτόνομη πολιτική και δράσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων και την ανάπλαση του Πεντελικού.

10. ΕΠΑΝΑΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΛΑΤΟΜΕΙΩΝ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ

Με αποφάσεις της Αποκεντρωμένης Διοίκησης (ΑΔΑ 9439ΟΡ1Κ-ΑΣΗ, ΨΘΩ3ΟΡ1Κ-52Ρ, ΩΘ02ΟΡ1Κ-Γ6Υ) εγκρίθηκε η διενέργεια, από ιδιωτική εταιρεία, ερευνητικών εργασιών για διαπίστωση ύπαρξης μαρμάρου με δυνατότητα εκμίσθωσης για εξόρυξη στην ίδια. Τυχόν αδειοδότηση νέων εξορυκτικών δραστηριοτήτων, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι θα μετατρέψουν την βόρεια πλευρά καθ' εικόνα και ομοίωση της νότιας. Η πρόβλεψη λατομικών ζωνών στο ΠΔ προστασίας του Πεντελικού (ΦΕΚ 755 Δ/ 21-10-1988) δεν σημαίνει ότι το περιβαλλοντικό αποτύπωμά των υπό αδειοδότηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων είναι ανεκτό στις σημερινές συνθήκες της κλιματικής απειλής.

11. ΟΙ ΚΕΡΚΟΠΟΡΤΕΣ ΤΟΥ Ν. 4685/2020

Με τον αντιπεριβαλλοντικό νόμο 4685/2020 παρέχονται δυνατότητες χωροθέτησης οχλουσών χρήσεων (ΣΜΑ, κλπ.) στους ορεινούς όγκους και σε προστατευόμενες περιοχές. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν κερκόπορτες και μόνιμη απειλή για τον ορεινό όγκο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η απόπειρα λειτουργίας ΣΜΑ σε αναδασωτέα περιοχή δίπλα στο Κοιμητήριο Μελισσίων, στις όχθες (ζώνη Α) του βαθυρέματος, δυτικού κλάδου της Προστατευόμενης, με το ΠΔ ΦΕΚ 659/Δ/1995, Ρεματιάς Πεντέλης - Χαλανδρίου.

12. ΝΕΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΝΤΕΛΙΚΟ ΑΠΟ ΥΠΠΟΑ ΚΑΙ ΥΠΕΝ

Το ΥΠΠΟΑ και το ΥΠΕΝ, σε συνεργασία με τους Δήμους της περιοχής, χωρίς να προηγηθεί καμία διαβούλευση, σύμφωνα με όσα έχουν μέχρι σήμερα (10/11/2021) διαρρεύσει, προγραμματίζουν σειρά αποσπασματικών και αντιπεριβαλλοντικών παρεμβάσεων στο Πεντελικό. Χωρίς καμία πρόνοια για την αποκατάσταση του ανασκαμμένου τοπίου, χωροθετούνται έργα χωρίς να έχει εκπονηθεί στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, μελέτη φέρουσας ικανότητας του βουνού και μελέτη σκοπιμότητας / βιωσιμότητας των εγκαταστάσεων. Αποφασίζονται έργα με

επικοινωνιακά / εργολαβικά κριτήρια, τα οποία θα κληθούν εκ των υστέρων να υποστηρίξουν κατ' εντολή μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

13. ΔΑΣΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ - ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ / ΟΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

Δεν είναι τυχαίο ότι οι δασικοί χάρτες Νέας και Παλαιάς Πεντέλης, αν και αναρτήθηκαν το 2011, δεν έχουν ακόμα κυρωθεί. Αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη χιλιάδων, εκτός σχεδίου, μικροιδιοκτησιών σε δασικές εκτάσεις, που προέρχονται από τεμαχισμό και πώληση δασικών εκτάσεων της Μονής Πεντέλης. Οι περιοχές αυτές, με εισήγηση της Δημοτικής Αρχής Πεντέλης, χαρακτηρίστηκαν ως οικιστικές πυκνώσεις και τέθηκαν υπό το σχετικό προστατευτικό καθεστώς της περί δασικών χαρτών νομοθεσίας.

Η αναμόρφωση των δασικών χαρτών με βάση το νόμο 4685/2020 καρκινοβατεί και το ζήτημα της αντιμετώπισης των αυθαιρέτων επί δασικών εκτάσεων πάει στις καλένδες. Αλλά και αν ακόμα προχωρήσουν οι προβλεπόμενες μελέτες αξιολόγησης των οικιστικών πυκνώσεων, θολό παραμένει το τοπίο σχετικά με τις προδιαγραφές των μελετών και τα κριτήρια αξιολόγησης που θα εφαρμοστούν. Πρόκειται για άλλη μια υπεκφυγή της Διοίκησης έναντι των αποφάσεων του ΣΤΕ με σκοπό, να χρησιμοποιηθούν δήθεν επιστημονικά συμπεράσματα περισπούδαστων μελετών, για να παγιωθεί η ύπαρξη των αυθαιρέτων και η εμπέδωση στην κοινωνία της άποψης ότι αυτά ήρθαν για να μείνουν, παρά τα ευχολόγια περί κατεδάφισής των σε τριάντα χρόνια.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι στα πλαίσια του υπό εκκίνηση προγράμματος τοπικών πολεοδομικών σχεδίων (ΤΠΣ) θα γίνουν απόπειρες να πολεοδομηθούν τα εκτός σχεδίου τμήματα των προβλεπόμενων στο ΠΔ προστασίας οικιστικών ζωνών.

Οι παραπάνω πιέσεις υποδαυλίζονται από το παρωχημένο και καταστρεπτικό πρότυπο της κατοικίας μέσα στο δάσος. Ένα πρότυπο άναρχης οικιστικής ανάπτυξης, του οποίου οι αντιπεριβαλλοντικές (πυρκαγιές, πλημμύρες) και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις (απώλειες ανθρώπινων ζωνών, καταστροφές οικιστικού αποθέματος και υποδομών) καθώς και οι ελλείψεις βασικών υποδομών (δίκτυα, δομές εκπαίδευσης κλπ.) είναι πλέον διαπιστωμένες.

Στον ιστότοπο του Συλλόγου μας μπορείτε να δείτε σχετική αλληλογραφία και φωτογραφική τεκμηρίωση των θεμάτων που αναφέρονται στο ενημερωτικό σημείωμα.

Γ. Αντί επιλόγου

Από την παραπάνω συνοπτική αναφορά προκύπτει ότι η κυβέρνηση και οι τοπικές αρχές, αντί να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την επίλυση των χρόνιων προβλημάτων του Πεντελικού, σχεδιάζουν αποσπασματικές παρεμβάσεις με τις οποίες χωροθετούνται ανθρωπογενείς δραστηριότητες, μεταφέροντας αστικές λειτουργίες στον ορεινό όγκο.

Πρόκειται για παρεμβάσεις που δεν προκύπτουν από μια συνολική θεώρηση των υφιστάμενων προβλημάτων και των δυνατοτήτων / ευκαιριών που επιφυλάσσει για το κοινωνικό σύνολο το Πεντελικό.

Ο Σύλλογός μας, πριν από κάθε παρέμβαση, θεωρεί απαραίτητη την εκπόνηση ενός συνολικού γενικού σχεδίου (master Plan) για το Πεντελικό και όχι πολλών αποσπασματικών, όπως το μονοθεματικό (για το πολιτιστικό απόθεμα) που προωθεί το ΥΠΠΟΑ.

Θεωρεί απαραίτητο ένα γενικό σχέδιο, το οποίο θα συνοδεύεται από στρατηγική περιβαλλοντική μελέτη και θα περιλαμβάνει μελέτη φέρουσας ικανότητας του χώρου και βιωσιμότητας των προτεινόμενων παρεμβάσεων και θα προκύψει μετά από την, αναγκαία για παρόμοιες ενέργειες, δημόσια διαβούλευση.

Αθήνα, Νοέμβρης 2021